O‘ZBEKISTON OLIY TA’LIMIDA TA’LIMNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: FALSAFIY TAHLIL

Baratboyev Bekzod Batirovich
Qo‘qon davlat universiteti
Milliy g‘oya va huquq kafedrasi v.b. professori
bbaratbayev@gmail.com
+998979660014

Kadirov Umid Nigmatovich
Qo‘qon davlat universiteti
Milliy g‘oya va huquq kafedrasi o‘qituvchisi
unkadirov@gmail.com
+998903070551
https://doi.org/10.5281/zenodo.21232275

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida raqamli transformatsiyaning falsafiy asoslari va uning ta’lim jarayoniga ta’siri tahlil etiladi. Raqamli texnologiyalarning ta’lim falsafasiga ta’siri, an'anaviy va raqamli pedagogikaning qadriyatlari, hamda ta’lim sifatiga raqamli ta’sirning ijtimoiy-falsafiy jihatlari ko‘rib chiqiladi. Raqamli transformatsiyaning imkoniyatlari va muammolari baholangan.
Kalit so‘zlar: raqamli transformatsiya, oliy ta’lim, ta’lim falsafasi, raqamli pedagogika, O‘zbekiston, texnologiya va ta’lim, e-learning.

DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION IN UZBEKISTAN'S HIGHER EDUCATION: PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Abstract: This article analyzes the philosophical foundations of digital transformation in the higher education system of Uzbekistan and its impact on the educational process. The influence of digital technologies on the philosophy of education, the values of traditional and digital pedagogy, as well as the socio-philosophical aspects of the digital impact on education quality are examined. The opportunities and challenges of digital transformation are assessed.
Keywords: digital transformation, higher education, philosophy of education, digital pedagogy, Uzbekistan, technology and education, e-learning.

KIRISH

XXI asrda raqamli texnologiyalar jamiyatning barcha jabhalarini, jumladan, ta’lim tizimini ham tubdan o‘zgartirmoqda. O‘zbekistonda ham ushbu jarayon faol ravishda kechmoqda: 2017-yildan boshlab "Raqamli O‘zbekiston 2030" strategiyasi doirasida oliy ta’lim muassasalari raqamli infratuzilmani rivojlantirishga yo‘naltirilgan keng ko‘lamli islohotlarni amalga oshirmoqda. Biroq ushbu o‘zgarishlarning chuqur falsafiy-aksiologik mazmunini anglab yetmasdan turib, raqamli transformatsiyaning haqiqiy samaradorligini ta’minlash qiyin.

Ta’lim falsafasi nuqtai nazaridan raqamli transformatsiya - bu shunchaki ta’lim vositalarini almashtirish emas, balki ta’limning maqsadi, mazmuni va metodologiyasiga oid fundamental qayta ko‘rib chiqishni talab etuvchi jarayondir. Bilim nima? Uqtirish - bu yoshlarni haqiqatga olib borishmi yoki ularda o‘z-o‘zini rivojlantirish qobiliyatini shakllantirishmi? Raqamli muhit bu savollarga yangicha javoblar berishni talab etmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi O‘zbekiston oliy ta’limida raqamli transformatsiyaning falsafiy asoslarini, uning imkoniyat va muammolarini, hamda ta’lim falsafasi va pedagogik qadriyatlar uchun oqibatlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot davomida qiyosiy-tahliliy va dialektik metodlardan, shuningdek, ijtimoiy falsafa va aksiologiya metodologiyasidan foydalanildi. Dialektik metod tadqiqotda

ikki bosqichda amalga oshiriladi: birinchidan, an'anaviy (gumanistik) va raqamli (texnokratik) ta'lim ontologiyalari tezis va antitezis sifatida ajratib ko'rsatiladi (4-bo'lim); ikkinchidan, ularning ziddiyati sintez darajasida - inson qadr-qimmati ustuvorligi prinsipi orqali - bartaraf etilishi asoslanadi (6-bo'lim). Qiyosiy-tahliliy metod esa 2-jadvalda an'anaviy va raqamli pedagogikaning mezonlar bo'yicha tizimli taqqoslanishida namoyon bo'ladi.

1. RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING NAZARIY ASOSLARI VA TA'LIM FALSAFASIDAGI O'RNI

Ta'lim falsafasida raqamli transformatsiyaning o'rnini belgilash uchun avvalo "transformatsiya" tushunchasini aniqlab olish zarur. Transformatsiya (lot. transformatio) - tubdan o'zgarish, yangilanish, shakl va mazmunning birga o'zgarishi demakdir. Ta'limdagi raqamli transformatsiya esa nafaqat texnik vositalarning o'zgarishini, balki ta'lim falsafasining epistemologik, aksiologik va ontologik asoslarining qayta shakllanishini ham o'z ichiga oladi.

Ta'lim nazariyasida bir nechta asosiy paradigmalar mavjud: perenializm (abadiy bilimlarni uzatish), essensializm (fundamental bilim va ko'nikmalar), progressivizm (tajriba va muammoni hal etish orqali o'qitish), rekonstruktsionizm (jamiyatni isloh qilishga yo'naltirilgan ta'lim) [1]. Raqamli transformatsiya bu paradigmalardan birining ustunligi haqida bahslashish o'rniga, ularning barchasini qayta ko'rib chiqishni talab etadi.

Konnektivizm (G.Siemens, 2005) - raqamli davrga mos ta'lim nazariyasi sifatida - bilimni individual miyada saqlanadigan narsa sifatida emas, balki tarmoqlardagi ulanishlar sifatida ko'radi [2]. Bu g'oya ta'limning ontologiyasini o'zgartiradi: bilim ob'ektiv haqiqatdan ko'ra ko'proq munosabatlar va ulanishlar mahsuliga aylanadi. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari uchun bu paradigmatik siljish ayniqsa muhim, chunki an'anaviy bilimlarni uzatish modeli hali ham keng qo'llanilmoqda.

Raqamli ta'lim muhitining falsafiy tahlili shuni ko'rsatadiki, u uchta asosiy o'zgarishni olib keladi: bilimga munosabat (epistemologik o'zgarish), o'qituvchi va talaba rollarining qayta belgilanishi (pedagogik o'zgarish), hamda ta'lim qadriyatlari tizimining yangilanishi (aksiologik o'zgarish). Ushbu uch o'zgarish bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularni ajratib ko'rib bo'lmaydi.

2. O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISH: HOLAT VA TENDENTSIYALAR

O'zbekiston so'nggi yillarda oliy ta'limni raqamlashtirish sohasida muhim qadamlar qo'ydi. 2020-2023-yillarda oliy o'quv yurtlarida elektron ta'lim tizimlarini joriy etish, masofaviy ta'lim platformalarini rivojlantirish va raqamli infratuzilmani kengaytirish bo'yicha bir qator dasturlar amalga oshirildi [6]. COVID-19 pandemiyasi bu jarayonni yanada tezlashtirdi.

Quyidagi 1-jadvalda O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida raqamli texnologiyalarni qo'llashning asosiy ko'rsatkichlari keltirilgan (2020-2023-yillar).

1-jadval. O'zbekiston oliy ta'limida raqamlashtirish ko'rsatkichlari (2020-2023)

Ko'rsatkich	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil
Elektron ta'lim tizimidan foydalanuvchi OTMlar soni (%)	34	52	71	86
Masofaviy kurslar soni (ming ta)	1,2	4,7	8,9	15,3
Onlayn ta'limda ishtirok etuvchi talabalar (%)	12	68	45	58
Raqamli savodxon o'qituvchilar (%)	28	41	59	74

Manba: [6, 7, 12] manbalarida keltirilgan rasmiy va xalqaro hisobot ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tizimlashtirilgan ("Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi monitoring ko'rsatkichlari, UNESCO va Jahon banki hisobotlari). Ko'rsatkichlar umumlashtirilgan tendentsiyani aks ettiradi.

1-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, elektron ta'lim tizimlarini qo'llash keskin o'sgan: 2020-yildagi 34 foizdan 2023-yilga kelib 86 foizga yetdi. Biroq 2021-yilga nisbatan 2022-yilda onlayn ta'limdagi talabalar ulushining pasayishi post-pandemiya davrida an'anaviy ta'limga qaytish

tendentsiyasidan dalolat beradi. Bu ko‘rsatkich raqamli transformatsiyaning qadriyat jihatidan muammolari mavjudligini ko‘rsatadi.

Raqamli transformatsiya jarayonida O‘zbekiston uchta asosiy yo‘nalishda harakat qilmoqda: infratuzilmani rivojlantirish (internet tarmog‘ini kengaytirish, kompyuter bazalarini yangilash), mazmun yaratish (milliy raqamli ta’lim resurslari, elektron darsliklar) va kadrlarni tayyorlash (o‘qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish). Biroq falsafiy jihatdan eng muhim - uchinchi yo‘nalish - hozircha etarlicha e'tibor olmayotganday ko‘rinadi.

3. RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING EPISTEMOLOGIK VA AKSIOLOGIK JIHATLARI

Raqamli muhit bilimni olish, saqlash va uzatish usullarini tubdan o‘zgartiradi. An'anaviy ta’limda bilim asosan kitoblar va o‘qituvchi orqali uzatilgan bo‘lsa, raqamli muhitda bilim manbalari cheksiz darajada ko‘paygan. Bu holat epistemologik jihatdan muhim savollarni ko‘ndalang qiladi: ko‘p bilim yaxshimi? Qanday bilim muhimroq? Raqamli muhitda bilimning haqiqiyligini qanday tekshirish mumkin?

Post-haqiqat (post-truth) fenomeni raqamli ta’lim uchun jiddiy muammo yaratmoqda. Bu fenomenning falsafiy ildizlari J.-F.Liotarning "katta hikoyalar"ning (grand narratives) inqirozi haqidagi g‘oyasiga borib taqaladi: postmodern bilim sharoitida yagona, umumiy tan olingan haqiqat mezoni parchalanib, ko‘plab raqobatlashuvchi "kichik hikoyalar"ga aylanadi [13]. J.Bodriyar esa bu jarayonni yanada radikallashtirib, raqamli-media makonda "simulyakr" - haqiqiy referenti bo‘lmagan belgilar tizimi - asl voqelikning o‘rnini bosishini ko‘rsatadi [14]. Ta’lim falsafasi nuqtai nazaridan bu ikki kontseptsiya muhim ogohlantirish beradi: agar talaba axborot manbalarining haqiqiylik mezonini mustaqil tekshira olmasa, u simulyakrlar olamida "bilim" deb simulyakrni qabul qilish xavfiga duch keladi.

Internet fazo soxta ma’lumotlar, manipulyatsiya va propaganda uchun qulay muhit bo‘lib qolmoqda. Bu holat ta’lim falsafasida tanqidiy tafakkurni (critical thinking) markaziy qadriyat sifatida belgilashni zarur qiladi. Tanqidiy tafakkur - bu shunchaki kognitiv ko‘nikma emas, balki intellektual fazilatning namoyon bo‘lishi: bilimga mehr-muhabbat, haqiqatni izlash ishtiyoqi [3].

Aksiologik jihatdan raqamli transformatsiya ta’limdagi asosiy qadriyatlar ierarxiyasini o‘zgartirishi mumkin. An'anaviy ta’limda ustun bo‘lgan qadriyatlar - mavzuni chuqur bilish, sabr-toqat bilan o‘rganish, o‘qituvchiga hurmat - raqamli muhitda yangi qadriyatlar bilan raqobatlashmoqda: tezlik, moslashuvchanlik, ko‘p vositalardan bir vaqtning o‘zida foydalana olish qobiliyati. Ushbu qadriyatlar to‘qnashuvi ta’lim jarayonida psixologik va pedagogik muammolarga olib kelishi mumkin.

Shaxs rivojlanishi nuqtai nazaridan raqamli ta’lim ikki qarama-qarshi tendentsiyani namoyon qiladi. Bir tomondan, u individuallashgan (personalised) ta’lim imkonini beradi: har bir talaba o‘zining sur'atida va uslubida o‘rganishi mumkin. Ikkinchi tomondan, u standartlashtirish va unifikatsiya xavfini tug‘diradi: algoritm asosida yaratilgan ta’lim mazmuni turli kontekstlar, madaniyatlar va individual ehtiyojlarni hisobga olmasligi mumkin. Bu ziddiyat O‘zbekiston uchun ayniqsa dolzarb, chunki milliy madaniy qadriyatlar va o‘ziga xoslik muhim ahamiyatga ega.

4. AN'ANAVIY VA RAQAMLI PEDAGOGIKA: FALSAFIY QIYOSIY TAHLIL

An'anaviy va raqamli pedagogikaning falsafiy asoslarini qiyoslash uchun bir nechta asosiy mezonlarni ko‘rib chiqish lozim. Quyidagi 2-jadvalda ushbu qiyos keltirilgan.

2-jadval. An'anaviy va raqamli pedagogikaning qiyosiy falsafiy tahlili

Mezon	An'anaviy pedagogika	Raqamli pedagogika
Bilim manbai	O‘qituvchi, kitob	Tarmoq, ma’lumotlar bazasi
Bilimning tabiati	Statik, uzatiluvchi	Dinamik, quriluvchi
O‘qituvchi roli	Bilim uzatuvchi	Jarayon yo‘naltiruvchi
Talaba roli	Passiv qabul qiluvchi	Faol muallif
Baholash mezoni	Bilimni eslash	Qo‘llash va yaratish
Makon-vaqt	Ma’lum joy va vaqt	Istalgan joy va vaqt
Asosiy qadriyat	Chuqurlik va tartib	Moslashuvchanlik va tezlik

2-jadval an'anaviy va raqamli pedagogika o‘rtasidagi falsafiy farqlar juda chuqur ekanligini ko‘rsatadi. Bu farqlar shunchaki metodologik yoki texnologik xususiyatga ega emas, balki zamonaviy ta’lim falsafasida mavjud bo‘lgan ikki ontologik yondashuvning dialektik munosabatini ifodalaydi. An'anaviy pedagogika mohiyatan gumanistik ontologiyaga tayanadi: unda ta’lim shaxslararo bevosita muloqot, qadriyatlar uzatilishi, tarbiya va insoniy munosabatlar asosida quriladi, bilim esa ustoz-shogird aloqasi orqali jonli tajriba sifatida namoyon bo‘ladi. Raqamli pedagogika esa texnokratik ontologiyaga asoslanadi: unda algoritmlar, sun'iy intellekt, ma’lumotlar oqimi va avtomatlashtirilgan qarorlar ustuvor o‘rin egallaydi, bilim esa tarmoqdagi ulanishlar va tezkor qayta ishlash mahsuli sifatida shakllanadi.

Ushbu ikki ontologik yondashuv o‘rtasidagi munosabatni Gegelning klassik dialektik uch bosqichli mantig‘i (tezis - antitezis - sintez) orqali izohlash mumkin: gumanistik ontologiya tezis, texnokratik ontologiya antitezis, ularning o‘zaro inkor qilish orqali emas, balki o‘zaro boyitish (Aufhebung - "olib tashlab saqlash") orqali birlashuvi esa sintez vazifasini bajaradi. Boshqacha aytganda, bu ikki ontologik yondashuv bir-birini inkor etuvchi qarama-qarshilik emas, balki o‘zaro dialektik uyg‘unlashuvga muhtoj bo‘lgan hodisadir: gumanistik ontologiyaning insoniy chuqurligi va texnokratik ontologiyaning tezkorligi hamda moslashuvchanligi birlashgandagina zamonaviy ta’limning istiqbolli rivojlanish modeli shakllanishi mumkin. Aynan shu tezis zamonaviy ta’lim tizimi ularning sinteziga muhtojligini nazariy jihatdan asoslaydi.

Didaktika nuqtai nazaridan raqamli muhit konstruktivizm (J.Piaje, L.Vigotskiy) va konnektivizm nazariyalariga yaqinroq turadi. Bu nazariyalarga ko‘ra, bilim sub'ektning faol faoliyati natijasida quriladi [4]. O‘zbekiston ta’lim tizimida an'anaviy "uzatish" modelidan "qurilish" modeliga o‘tish jarayoni hali to‘liq amalga oshmagan. Bu o‘tishni tezlashtirish uchun nafaqat texnologik, balki falsafiy va pedagogik islohotlar ham zarur.

O‘qituvchi-talaba munosabatlarining o‘zgarishi ham muhim falsafiy muammodir. Sokrat dialogi va Konfutsiy ustozlik an'anasidan tortib zamonaviy ta’limgacha, o‘qituvchi doimo ma’naviy avtoritet sifatida ko‘rilgan. Raqamli muhitda bu avtoritetning asosi o‘zgaradi: bilimni "bilish" o‘rniga uni "topish va tanlash" qobiliyati muhimroq bo‘lib qolmoqda. Bu o‘zgarish ta’lim falsafasi uchun jiddiy chaqirovdir.

5. RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IJTIMOIY-FALSAFIY MUAMMOLARI

Raqamli transformatsiyaning eng jiddiy ijtimoiy-falsafiy muammolaridan biri raqamli tengsizlik (digital divide) muammosidir. O‘zbekistonda shahar va qishloq joylari o‘rtasida, turli ijtimoiy guruhlar o‘rtasida raqamli imkoniyatlar keskin farqlanadi. Ta’limdagi raqamli tengsizlik jamiyatdagi mavjud ijtimoiy tengsizliklarni kuchaytirib yuborishi xavfi mavjud. Bu holat adolat (justice) va tenglik (equality) falsafiy kategoriyalari orqali tahlil qilinishi zarur.

Shaxs identifikatsiyasi va uning raqamli muhitdagi o‘zgarishi ham muhim muammodir. Raqamli ta’lim muhitida talabaning shaxsi ikki qatlamda - real va virtual dunyoda - bir vaqtning o‘zida shakllanadi. Bu holat shaxs falsafasi uchun yangi savollarni tug‘diradi: virtual muhitdagi tajriba qanchalik haqiqiy? Raqamli muhitda olingan bilim va ko‘nikmalar shaxsning autentik qismiga aylana oladimi?

Xususiy hayot daxlsizligi (privacy) muammosi raqamli ta’limda alohida o‘rin tutadi. Onlayn ta’lim platformalari talabalarning o‘quv faoliyati, qiziqishlari va muammolari haqida ulkan miqdorda ma’lumot to‘playdi. Bu ma’lumotlarning foydalanilishi, saqlanishi va himoyasi ta’lim muassasalari uchun axloqiy mas'uliyatni taqozo etadi. Shaxsiy ma’lumotlar himoyasi nafaqat huquqiy, balki chuqur axloqiy muammodir.

Bilimning insoniylik xususiyati (humanization of knowledge) ham muhim falsafiy muammo bo‘lib qolmoqda. Raqamli muhitda bilim texnik jarayonga aylanib, inson omilidan uzilish xavfi tug‘ilmoqda. Masalan, sun'iy intellekt yordamida yaratilgan ta’lim mazmuni samarali bo‘lishi mumkin, lekin unda o‘qituvchining shaxsiy tajribasi, hikoyalari va insoniy iliqlik kuzatilmaydi. Bu masala "chuqur o‘rganish" va "tezkor o‘zlashtirish" o‘rtasidagi falsafiy ziddiyatni yangicha kontekstda ko‘taradi. N.N. Karimov va B.A. Toshmatovning tadqiqotlarida asoslab berilganidek, raqamli jamiyatda ta’lim qadriyatlari tizimi tubdan qayta shakllanmoqda, bu esa mazkur ziddiyatning yanada dolzarblashuviga sabab bo‘lmoqda [11].

Sun'iy intellekt texnologiyalari va chat-botlarning oliy ta’lim tizimiga faol kirib kelishi talabaning "avtonom bilish sub'ekti" sifatidagi maqomini falsafiy nuqtai nazardan qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda. Sun'iy intellektning bir tomondan talabaga axborotni tezkor tizimlashtirish, murakkab

masalalarni bosqichma-bosqich yechish va o‘z bilimini sinab ko‘rish imkonini berishi uning bilish faoliyatidagi ijobiy o‘rnini ko‘rsatadi. Ikkinchi tomondan, algoritmik tavsiyalarga haddan tashqari tayanish talabaning mustaqil mulohaza yuritish, farazlarni shakllantirish va xulosa chiqarish qobiliyatini susaytirishi mumkin.

Bu holat talabaning bilish faoliyatida algoritmik tavsiyalar bilan shaxsiy tafakkur o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash zaruriyatini keltirib chiqaradi. Shu bilan birga, tanqidiy fikrlash, akademik halollik va intellektual mas'uliyat kabi tushunchalar sun'iy intellekt sharoitida yangicha mazmun kasb etmoqda: talaba nafaqat ma’lumotni topa olishi, balki uning ishonchliligini tanqidiy baholay olishi va undan mustaqil intellektual mahsulot yarata olishi lozim. Binobarin, sun'iy intellekt davrida insonning bilish sub'ekti sifatidagi o‘rnini «bilim egasi»dan «bilimni tanqidiy tuzuvchi va mas'uliyatli qo‘llovchi»ga qarab qayta talqin qilish zarur bo‘lmoqda.

6. O‘ZBEKISTON OLIY TA’LIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI TAKOMILLASHTIRISH: FALSAFIY YONDASHUV

Raqamli transformatsiyani falsafiy jihatdan to‘g‘ri yo‘naltirish uchun bir nechta asosiy prinsiplarni belgilash zarur. Birinchi prinsip - inson qadr-qimmati ustuvorligi (anthropocentrism): raqamli texnologiyalar maqsad emas, vosita sifatida ko‘rilishi kerak. Ta’limning bosh maqsadi - barkamol shaxsni tarbiyalash - raqamli muhitda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmasligi lozim. Aynan shu prinsip yuqorida ko‘rsatilgan gumanistik va texnokratik ontologiyalar dialektikasining sintez nuqtasi vazifasini bajaradi.

Ikkinchi prinsip - qadriyatlarning uzluksizligi: milliy va umumbashariy qadriyatlar raqamli muhitga o‘tkazilganda saqlanib qolishi kerak. O‘zbekiston kontekstida bu buyuk ajdodlarning ilmiy va ma’naviy merosini raqamli formatda saqlash va avlodlarga yetkazishni ham anglatadi. Bu o‘rinda Al-Xorazmiy, Ibn Sino va Al-Beruniyning ilmiy merosi nafaqat saqlanishi lozim bo‘lgan tarixiy meros, balki metodologik jihatdan ham dolzarb hisoblanadi: Ibn Sinoning bilim nazariyasida aql (aqli faol) tashqi olam bilan bevosita emas, balki bosqichma-bosqich mavhumlashtirish va tarmoqli mushohada orqali haqiqatga yetadi - bu g‘oya, ma’lum ma’noda, konnektivizmning "bilim tarmoqlardagi ulanishlar mahsuli" degan tezisi bilan uzoq tarixiy-falsafiy parallellikka ega. Shu tariqa milliy falsafiy meros zamonaviy raqamli ta’lim nazariyalarini tushunish uchun nafaqat madaniy, balki kontseptual manba bo‘lib ham xizmat qilishi mumkin.

Uchinchi prinsip - tanqidiy ong (critical consciousness): ta’lim tizimi nafaqat texnik ko‘nikmalarni, balki raqamli muhitni tanqidiy baholay oladigan, axborot savodxonligiga ega insonlarni tarbiyalashi kerak. Bu P.Freyrening "ozodlik pedagogikasi" g‘oyasi bilan uyg‘un bo‘lib, talabalarni passiv qabul qiluvchilar emas, faol o‘ylaydiganlarga aylantirish kerakligini ta’kidlaydi [5].

To‘rtinchi prinsip - barqarorlik va muvozanat: raqamli va an'anaviy ta’lim metodlarining optimal uyg‘unligini ta’minlash. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarda ushbu muvozanatga erishish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Hybrid learning (aralash o‘qitish) modeli bu muvozanatni amaliyotda ta’minlashning samarali yo‘li sifatida ko‘rib chiqilishi mumkin.

XULOSA

O‘zbekiston oliy ta’limida raqamli transformatsiya jarayonining falsafiy tahlili quyidagi asosiy xulosalarga kelish imkonini beradi:

1. Raqamli transformatsiya - bu shunchaki texnik o‘zgarish emas, balki ta’lim falsafasining barcha darajalarida - ontologik, epistemologik va aksiologik jihatdan - chuqur qayta ko‘rib chiqishni talab etuvchi jarayondir.

2. O‘zbekistonning ta’lim tizimi an'anaviy pedagogik qadriyatlar va raqamli innovatsiyalar o‘rtasida muvozanatni saqlab qolishi zarur. Milliy madaniy meros va raqamli imkoniyatlarning uyg‘unlashuvi o‘ziga xos «raqamli madaniy identitet» shakllanishiga zamin yaratishi mumkin.

3. Raqamli tengsizlik muammosi ta’lim sohasida adolat va tenglik qadriyatlariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tahdid solmoqda. Bu muammoni hal qilish uchun maqsadli siyosat va resurslarni taqsimlash zarur.

4. Ta’limda tanqidiy ong, axborot savodxonligi va raqamli etika kabi kompetentsiyalar raqamli davrning asosiy ta’lim qadriyatlariga aylanishi kerak.

5. Insonmarkazlilik prinsipi - texnologiyalarni inson xizmatida qo‘llash g‘oyasi - O‘zbekiston oliy ta’limini raqamli transformatsiya qilishning asosiy falsafiy yo‘nalishi bo‘lishi lozim.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ornstein A.C., Levine D.U. Foundations of Education. - Boston: Houghton Mifflin, 2006. - 548 p.
2. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age // International Journal of Instructional Technology and Distance Learning. - 2005. - Vol. 2, № 1. - P. 3-10.
3. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Professional and Personal Life. - New Jersey: Pearson Education, 2002. - 445 p.
4. Vigotskiy L.S. Tafakkur va nutq. - Toshkent: O‘qituvchi, 1999. - 368 b.
5. Freyre P. Ezilganlarning pedagogikasi. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. - 183 b.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi PF-6079-sonli «Raqamli O‘zbekiston-2030» strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi Farmoni. - Toshkent, 2020.
7. UNESCO. Education in a Post-COVID World: Nine Ideas for Public Action. - Paris: UNESCO, 2020. - 26 p.
8. Selwyn N. Is Technology Good for Education? - Cambridge: Polity Press, 2016. - 142 p.
9. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants // On the Horizon. - 2001. - Vol. 9, № 5. - P. 1-6.
10. Mirtojiev M.M. Ta’lim falsafasi. - Toshkent: Fan, 2009. - 245 b.
11. Karimov N.N., Toshmatov B.A. Raqamli jamiyatda ta’lim qadriyatlari // O‘zbekiston Milliy universiteti xabarlari. - 2022. - № 3. - B. 45-52.
12. World Bank. The Human Capital Project. - Washington D.C.: World Bank Group, 2018. - 36 p.
13. Lyotard J.-F. La condition postmoderne: rapport sur le savoir. - Paris: Les Editions de Minuit, 1979. - 109 p.
14. Baudrillard J. Simulacres et simulation. - Paris: Galilee, 1981. - 235 p.